

Recenzja

Rozprawy doktorskiej na stopień dr n. o zdr. mgr Moniki Galczyk nt.: „Analiza czynników ryzyka wpływających na występowanie dolegliwości bólowych kręgosłupa pielęgniarek i fizjoterapeutów Mazowieckiego Szpitala Specjalistycznego w Ostrołęce” wykonanej pod kierunkiem prof. dr hab. Wojciecha Kułaka – Kierownika Kliniki Rehabilitacji Dziecięcej Wydziału Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku – zlecona Uchwałą Rady Wydziału Nauk o Zdrowiu UMB z dnia 24 października 2017r.

Zlecona mi do recenzji dysertacja posiada typowy układ dla tego typu prac. We wstępie, liczącym 19 stron, Autorka w sposób syntetyczny przedstawia aktualny stan wiedzy na temat anatomii kręgosłupa, oraz jego biomechaniki, a także epidemiologię, etiologię i patogenezę dolegliwości bólowych kręgosłupa oraz jego klasyfikację i obraz kliniczny, omawia również diagnostykę i leczenie, a także profilaktykę tego schorzenia. Mgr Monika Galczyk zwraca uwagę, że jest to najczęściej występująca dolegliwość bólowa, głównie wieku podeszłego a w populacji kobiet dominująca. Na poparcie przytacza aktualne dane epidemiologiczne dotyczące zachorowalności, w Polsce i na świecie. Podkreśla również niepokojącą dynamikę wzrostu zachorowań z tego powodu w grupie zawodowej pielęgniarek i fizjoterapeutów.

Omawiając etiologię i patogenezę bólów kręgosłupa słusznie zwraca uwagę, że na jego powstanie i rozwój ma wpływ wiele czynników. Podkreśla wpływ środowiska, którego rola w świetle obecnej wiedzy wydaje się być bezdyskusyjna, a także bardzo istotne w etiologii uwarunkowania genetyczne. Z innych przyczyn warto wymienić hormonozależność, co wiąże się z poziomem estrogenów w całym aktywnym biologicznie życiu kobiety, szczególnie w okresie menopauzalnym. W tej części wstępu Autorka szeroko omawia także wpływ otyłości i aktywności fizycznej podkreślając fakt, że nadwaga i otyłość, szczególnie w starszym wieku, ma wpływ niekorzystny, zaś aktywność fizyczna wręcz przeciwnie, korzystnie wpływa na obniżenie zapadalności na bóle kręgosłupa. Informacje te uzupełnia klasyfikacją i zwięzłym przeglądem klinicznym w przebiegu tego schorzenia. Omawia również współczesne metody diagnozowania i szeroko stosowane sposoby leczenia.

Mgr Monika Galczyk kończy Wstęp obszernym podrozdziałem dotyczącym profilaktyki bólów kręgosłupa. Słusznie zauważa, że medycyna obecnie koncentruje się głównie na

diagnostyce i leczeniu tego schorzenia, zaś profilaktyka jest traktowana po macoszemu, stąd duży wzrost nowych przypadków. Dotyczy to w równym stopniu profilaktyki pierwotnej i wtórnej. Autorka trafnie wypunktowuje korzyści społeczne, ale również te związane bezpośrednio z wczesnym wykryciem zmian wywołujących ból, co ma istotne znaczenie jeśli chodzi o sferę psychiczną, lecz także skuteczne leczenie.

Reasumując stwierdzam, że Wstęp rozprawy doktorskiej mgr M. Galczyk stanowi właściwie dobrane i przedstawione kompendium wiedzy na temat bólów kręgosłupa oparte o najnowsze piśmiennictwo. Stanowi jednocześnie dobre wprowadzenie do właściwego tematu rozprawy.

Kolejny rozdział „Metodyka Badań” powinien, zdaniem recenzenta, zostać podzielony na dwie oddzielne części. Pierwszy to „Cel pracy”, w którym Doktorantka najpierw właściwie formułuje cel zasadniczy, a następnie 7 celów szczegółowych, którymi jest analiza zachowań zdrowotnych chorujących na bóle kręgosłupa oraz zmiana tych zachowań do okresu przed zdiagnozowaniem choroby. Tak przedstawiony cel uważam za ciekawy i oryginalny, mający również charakter poznawczy i praktyczny.

Podrozdział „Materiał i metody badawcze” powinien stanowić samodzielny rozdział, w którym Autorka przedstawia opis zastosowanych metod badawczych, informacje o respondentach, które wyraziły zgodę na udział w badaniach. Na podkreślenie zasługuje duża grupa osób (436 pracowników ochrony zdrowia), które wzięły w nich udział. Uzyskano również zgodę Komisji Bioetycznej przy UMB. Wszyscy respondenci wyrazili dobrowolną chęć udziału w badaniach.

Zdaniem recenzenta dobór narzędzi badawczych jest właściwy, gwarantuje w pełni realizację założonych celów pracy. Podobnie grupa badanych licząca 436 osób gwarantuje uzyskanie poprawnych wyników i umożliwia przeprowadzenie właściwej analizy statystycznej. Uzyskanych danych. Narzędzia statystyczne zostały dobrane właściwie, adekwatnie do uzyskanych wyników badań.

Rozdział „Analiza wyników badań”, liczący 50 stron, stanowi najobszerniejszą część rozprawy. Autorka w sposób bardzo przejrzysty przedstawia wyniki badań uzyskane w oparciu o zastosowane narzędzia badawcze. Wyniki te zawarte są w 64 tabelach i na 59 rycinach (a nie wykresach jak jest w pracy) opatrzonych obszernymi komentarzami, pogrupowanych w 7 podrozdziałach, co znacznie ułatwia lekturę pracy. Komentarze do wyników badań stanowią dobre wprowadzenie do kolejnego rozdziału, którym jest „Dyskusja”. W rozdziale tym na tym, na 8 stronach, w sposób syntetyczny, Doktorantka w sposób bardzo dojrzały, znamionujący dobrą znajomość tematu dysertacji opartą o szeroko

cytowaną literaturę, dyskutuje uzyskane przez siebie wyniki badań i konfrontuje z doniesieniami innych autorów. Z dyskusji logicznie wyprowadza wnioski.

We rozdziale „Wnioski”, kończących pracę, Autorka przedstawia 6 wniosków będących w zasadzie odpowiedzią na sformułowane wcześniej cele szczegółowe i bezpośrednio łączą się one z tematem rozprawy.

Piśmiennictwo liczące 115 pozycji literatury, głównie krajowej, jest dobrze dobrane do tematu pracy. Cytowane prace to najnowsze doniesienia obejmujące głównie z ostatnie 10 lat. Doktorantka zapoznała się szczegółowo z literaturą tematu o czym świadczy przegląd literatury zaprezentowany we wstępie oraz dojrzała dyskusja wyników pracy, a także wnioski z niej wypływające. Krótkie streszczenie w języku polskim i angielskim w sposób bardzo komunikatywny zapoznaje czytającego z istotnymi elementami pracy, co uważam za istotną zaletę. Aneks zawiera: spis tabel i rycin (przy dużej ich ilości bardzo ułatwia lekturę pracy), autorską ankietę wykorzystaną w badaniach, a także pozostałe narzędzia badawcze

Reasumując pragnę stwierdzić, że przedstawiona mi do recenzji rozprawa doktorska na stopień dr n. o zdr. mgr Moniki Galczyk nt.: „Analiza czynników ryzyka wpływających na występowanie dolegliwości bólowych kręgosłupa pielęgniarek i fizjoterapeutów Mazowieckiego Szpitala Specjalistycznego w Ostrołęce” wykonana pod kierunkiem prof.dr hab. Wojciecha Kułaka w pełni spełnia wymogi stawiane dysertacjom na stopień dr nauk o zdrowiu. Jest ona napisana ładnym językiem oraz jest bez zarzutu pod względem edytorskim. Drobne uwagi, które wcześniej poczyniłem, mają charakter porządkujący i nie kwestionują wartości pracy. Stanowi ona, zdaniem recenzenta, dojrzałe opracowanie naukowe mające walory poznawcze mogące również znaleźć zastosowanie praktyczne w profilaktyce bólów kręgosłupa u pracowników ochrony zdrowia. Uważam, że uzyskane wyniki badań powinny być impulsem do dalszych badań epidemiologicznych obejmujących znacznie większą populację, nie tylko w obrębie służby zdrowia. Problem ten, z racji wysokiej zapadalności stanowi nie tylko ważny problem medyczny, ale również społeczny. Wyrażam uznanie dla Doktorantki oraz Promotora za podjęcie tego problemu jako tematu dysertacji doktorskiej, mieszczącej w zagadnieniach dziedziny nauk o zdrowiu.

W związku z powyższym uzasadnieniem zwracam się do Wysokiej Rady Wydziału Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku o dopuszczenie mgr Moniki Galczyk do dalszych etapów przewodu doktorskiego w dziedzinie nauk o zdrowiu.

Białystok 13.11.2017